

ABÁDSZALÓK VÁROS POLGÁRMESTERÉTŐL

5241 Abádszalók, Deák F. út 12.

Tel.: 59/535-118

E-mail: polgarmester@abadszalok.hu

ELŐTERJESZTÉS

Abádszalók Város Önkormányzat Képviselő-testületének 2019. 04. 25-ei ülésére Helyi értékek felvétele a Települési Értéktárba

Tisztelt Képviselő-testület!

A 2017. február 17-ei ülésén a Képviselő-testület létrehozta az Abádszalóki Települési Értéktár Bizottságot.

A Bizottság félévente javaslatot tesz a Képviselő-testületnek a helyi értéktárba felvett és regisztrált javaslatokból 3-3 érték települési értéké nyilvánítására. Az újonnan beérkezett javaslatokat a Bizottság kategóriákba sorolta, majd 3 helyi értéket javasol a Képviselő-testület számára a Települési Értéktárba történő felvételre: Kovács Mihály Tisza-abádi születésű festőművész munkássága, Abádszalók, földje, népe, kultúrája c. monográfiát, a római katolikus templom kertjében található Kőkereszt. Mellékelem a Bizottság javaslatait.

Fentiek alapján kérem a Tisztelt Képviselő-testületet, hogy az előterjesztés megtárgyalását követően az alábbi határozati javaslatot fogadja el:

...../2019. (IV.25.) számú Képviselő-testületi határozat Helyi értékek felvétele a Települési Értéktárba

Abádszalók Város Önkormányzatának Képviselő-testülete az Abádszalóki Települési Értéktár Bizottság javaslata alapján az alábbi helyi értékek Települési Értéktárba történő felvételéről dönt:

1. „Kulturális örökség” címszó alatt, „Képzőművészet” kategóriában **„Kovács Mihály Tisza-abádi születésű festőművész munkássága”**
2. „Kulturális örökség” címszó alatt, „Néprajz” kategóriában **„Abádszalók földje, népe, kultúrája című monográfia”**
3. „Épített környezet” címszó alatt, **„a katolikus templom kertjében található Kőkereszt”**

A határozatról értesülnek:

1. Balogh Gyula polgármester
2. Dr. Szabó István jegyző
3. Képviselő-testület tagjai
4. Abádszalóki Települési Értéktár Bizottság

Abádszalók, 2019. április 17.

(: Balogh Gyula :)
polgármester

J e g y z ő k ö n y v

Készült: az Ember Mária könyvtárban, az Abádszalóki Értéktár Bizottság hivatalos ülésén
2019.március 11-én.

Jelen vannak: Pacsai Norbert a bizottság elnöke
Parázsó Katalin tag
Szivák Ilona tag
Bordás Judit jkv.

Tárgy: javaslat értéktárba történő besorolásra, javaslat a képviselő-testület 2019. I. félévében a helyi értéktárba felveendő értékekre.

Pacsai Norbert a bizottság elnöke köszöntötte a bizottság tagjait, megállapította, hogy a jelenlét, mint mindig most is 100 %-os.

Javaslatot tett az ülés napirendjére, menetére, melyet a tagok egyhangúlag elfogadtak.

I./ Az elnök napirendek tárgyalása előtt tájékoztatta a bizottság tagjait, hogy elkészítette a Képviselő-testület számára a 2018 évi munkánkról szóló beszámolót, melyet a testület 2019. január 31-i ülésén elfogadott.

II./ Tájékoztatta a bizottság tagjait, hogy a képviselőtestület bizottságunk javaslatát 157/2018. (XI. 29) sz. képv.test.hat. számon elfogadta.

Így helyi értékkel nyilvánította az

5./ Kulturális örökség címszó alatt d./ Tudomány kategóriában szereplő **Dr.Laki Kálmán orvos-biológus munkássága"-t**

5./ Kulturális örökség címszó alatt, a./ Irodalom kategóriában szereplő **„Abádi Benedek munkássága"-t,** és a

3./ Épített környezet címszó alatt szereplő harmadik tételként szereplő **I.világháborús emlékmű"-vet.**

III./ A bizottság elnöke javasolta, hogy a bizottság döntsön a Tiszator Böllérfesztivál értéktárba történő felvételéről.

Az értéktár bizottság tagjai a javaslatot megtárgyalták, nyílt szavazással elfogadták és egyhangúlag meghozták a

6/2019/III.11/sz. Abádszalóki Települési Értéktár Bizottság határozatát, mely szerint a bizottság a Tiszator Böllérfesztivált a 8./ Túrizmus és vendéglátás címszó alatt 3 sorszám alatt felvette.

IV./ E napirendként a bizottság elnöke javaslatot tett a képviselő-testület elé terjesztendő 2019. I. félévi „helyi értéktárba” felveendő, már regisztrált helyi értékekről.

Ezek az alábbiak:

1./ 5./ Kulturális örökség címszó alatti c./ Képzőművészet kategóriában szereplő **„Kovács Mihály abádszalóki születésű festőművész munkássága”**

- 2./ 5./ Kulturális örökség címszó alatti, f./ Néprajz kategóriában szereplő
„Abádszalók földje, népe, kulturája” c. Abádszalók első monográfiája
- 3./ 3./ Épített környezet címszó alatt 2.sorszámú tétel
a **„Kőkereszt”**

A bizottság megtárgyalta a helyi értéktárba történő felvételre javasolt értékeket. A javaslatot a bizottság tagjai egyhangúlag támogatták azzal a kiegészítéssel, hogy a képviselőtestület 2019. május havi ülésére a bizottság az előterjesztésekkel együtt készítse elő a javaslatot úgy, hogy a képviselők részletes leírás birtokában tudják meghozni érdemi döntésüket.
Ezt a bizottság tagjai nyílt szavazással elfogadták és meghozták az alábbi határozatot:

7./2019/III.11/sz. Abádszalóki Települési Értéktár Bizottsági határozat:

a bizottság megtárgyalta, majd a vitát követően egybehangzólag, nyílt szavazással elfogadta, hogy Abádszalók Város Képviselő-testülete 2019.I. félévében:

- 5./ Kulturális örökség címszó alatti c./ képzőművészet kategóriában szereplő
Kovács Mihály abádi születésű festőművész munkássága-t
- 5./ Kulturális örökség címszó alatti f./ Néprajz kategóriában szereplő
„Abádszalók földje, népe, kulturája” c. Abádszalók első monográfiáját
- 3./ Épített környezet címszó alatt 2.sorszámú tétel
„A kőkereszt”-et emelje helyi érték szintre.

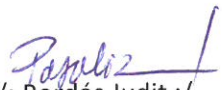
Határidő: az előterjesztések és javaslatok leadására: 2019. március 31.

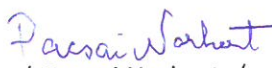
Felelős: Pacsai Norbert a bizottság elnöke a javaslatokért,
Szivák Ilona bizottsági tag az előterjesztésekért

A bizottság elnöke ismételte kérte, hogy a helyi értéktárba történő javaslattételhez szükséges „ajánló szelvény” kerüljön elhelyezésre az önkormányzat lapjában minden megjelenéskor és az letölthető legyen a Polgármesteri Hivatal honlapjáról is.

Ezt követően megköszönte a bizottság aktív részvételét és az ülést bezárta.

k.m.f.t.

/: Bordás Judit :/
jkv.
PATAKI Zoltán

/: Pacsai Norbert :/
a bizottság elnöke

JAVASLAT KOVÁCS MIHÁLY FESTŐMŰVÉSZ MUNKÁSSÁGÁNAK AZ ABÁDSZALÓKI HELYI ÉRTÉKTÁRBA TÖRTÉNŐ FELVÉTELÉHEZ

Címszó: „Kulturális örökség”.

Kategória: „Képzőművészet”.

Kovács Mihály **1818. július 25-én született Tiszaabádon**. Önéletírásában szülőhelyét Abád-Szalókként emlegeti. Dédapja a Borsod megyei Gelejből költözött a Tisza mellé. Felmenői mind földművesek voltak, testvérei is paraszti sorban maradtak. Elemi iskolai tanulmányait a helybéli **Református Elemi Népiskolában** végezte. Nagyapja határozott döntésére **Kunhegyesre** küldték **gimnáziumba**, noha ezt apja nem igen helyeselte. Kovács Mihály ekkor még pap akart lenni, mert a falu társadalmában a műveltséget a pap testesítette meg. Ezt írja Önéletírásában: „Ha pap leszek akkor már pingálni is fogok tudni, mert hiszen a kollégiumban (mármint a pap) mindent megtanul, **tehát ha pap leszek akkor jó piktor válik belőlem.**” Kovács Mihály szerencséjére a kunhegyesi gimnázium (akkori megnevezéssel: latin iskola) művészetpártoló tanárai azonnal felfedezték tehetségét, és nagyban segítették kibontakozását.

Regénybe illő fordulatot az 1832-es év hozott számára, amikor az **Orczy család** tudomására jutott a tehetséges ifjú feltűnése, és a kegyúri família patriarkális, művészetpártoló szelleme az induló művész Kovács Mihály mecénása lett. Így **1833 májusától Pesten** folytatta a gimnáziumot, és Landau Lénárt rajziskolájában kezdte meg tanulmányait. Gyors művészi fejlődésének köszönhetően **1835 novemberében** már a **bécsi Képzőművészeti Akadémián** tanul. Itt a festészet magasabb technikai részleteinek elsajátításán túl, a műgyűjtemények látogatásával a kortársakat messze meghaladó művészettörténeti ismeretekre is szert tett. Sajnos 1841-ben tüdőbajban megbetegedett, így vége szakadt a bécsi tanulmányoknak. Pártfogója **1842 tavaszán Itáliába** küldte gyógyulni.

Művészileg egy egészen más világba került. Lenyűgözte a mediterrán létérzés. Bejárta Itália minden művészi értelemben vett jelentős helyszínét: Velencét, Ferrarát, Bolognát, Rómát és Firenzét. **Pisában** megismerkedett **idősebb Markó Károllyal**, és ez a találkozás döntő hatású volt művészetének alakulására.

Kovács Mihály mindazzal a tudással és tapasztalattal, amit Itáliában egybegyűjtött, az olasz mozgalmak és a hazai események sürgető hírére **1848 késő tavaszán** hazatelepült. Honvéd tűzérnek jelentkezett, de egykori tüdőbetegségére tekintettel nem sorozták be. Innen művészetével táplálta az erősödő nemzettudatot.

Életének egy fontos eseménye Spanyolországhoz kötötte. Itt ismerkedett meg **Petra de Castro y Blancoval**, akivel **1867. május 18-án** házasságot kötöttek. Még ebben az évben hazalátogattak **Abádszalókra**, hogy a művész családja is megismerhesse a messziről hozott asszonyt. A rokonság nagy szeretettel vette körül a spanyol arisztokrata hölgyet, aki naplójában ezt írja: „Annyira megszerettek, hogy kézzől kézre adtak.” A látogatást a következő évben is megismételték.

A kiegyezést követő konszolidáció nagyban kedvezett a művészeteknek is. Ráadásul az Egri Főegyházmegyében egy kiváló papköltő – **Tárkányi Béla** – személyében egy befolyásos és hűséges barátot talált, aki számtalan megrendelést szerzett számára. Ezzel magyarázható,

hogy az Egri Érsekség szinte minden templomában található Kovács Mihály festmény. A szíve annyira Egerhez kötötte, hogy halála után özvegye minden saját tulajdonában lévő remekét Eger városára hagyta. Ezzel alapozta meg a várban található Képtárat, amelynek négy termét a Kovács Mihály festmények foglalják el.

Kovács Mihály 1892. augusztus 3-án hunyt el Pesten. A Kerepesi temetőben temették el, majd hamvait 1929 végén Eger város hazahozatta. Ma a Hatvani temetőben nyugszik egy gránit obeliszk alatt.

Városunk szülötte a XIX. századi magyar festőművészet kiemelkedő tehetsége volt. Művészetének színvonala csak európai léptékkal mérhető. Rendkívüli tehetségéhez paraszti őseitől örökölt páratlan szorgalom társult. Munkássága Ausztriára, Itáliára, Németországra és Spanyolországra is kiterjedt. Mindenhol méltó elismerésben volt része. **Egész életében őszinte szívű magyar hazafi volt.**

Ismert festményeinek száma **513. 79** grafikát alkotott. Az általa készített másolatok (Rubens, Veronese, Rembrandt, Van Dyck, Murillo, Velazquez, Raffaello, Tiziano, id. Markó Károly, stb.) száma **63**. Számos remeke magántulajdonban lappang. Az édesapjáról készített portré sem szerepel a hivatalos katalógusban, amely rokonok tulajdonában van Kunhegyesen.

Művészi erényeivel kimagasló szinten sáfarkodott. Talentumának szépséges remekeivel szülőhelyének – **Abádszalóknak** – nevét beírta a magyar, és túlzás nélkül állíthatjuk, hogy az európai művészettörténetbe. Munkásságának besorolása a helyi értékek közé, az **Abádszalóki Helyi Értéktár rangját emeli.**

JAVASLAT AZ ABÁDSZALÓK FÖLDJE, NÉPE, KULTÚRÁJA MONOGFÁRIA ABÁDSZALÓKI HELYI ÉRTÉKTÁRBA TÖRTÉNŐ FELVÉTELEHEZ

Címszó: „Kulturális örökség”.

Kategória: „Néprajz”.

Abád neve már a XIII. században feltűnik Anonymus Gesta Hungarorumában, de később is találkozhatunk irodalmi feljegyzésekben településünk nevével, például Zilahy József 1897-ben közölt nyelvi gyűjteményében ötven népi szólást, amelyeket Abádszalókon jegyzett fel. **Összefoglaló**, a néprajz, a természeti környezet és a történelmi múlt teljes áttekintését tartalmazó **munka azonban 1961-ig nem született**. Szerencsés körülmények eredményezték a monográfia megvalósulását.

Abádszalókra került a néprajz iránt rendkívül fogékony **dr. Antal Károly nyelvtanár**, akinek a lelkét a népi kollégiumok légköre fertőzte meg az etnográfia művelésével, így az utolsó pillanatokban **honismereti szakkört alapított**, amelyben a szülőföldjükért tenni akaró gyermekek pótolhatatlan gyűjtőmunkába kezdtek. **Ekkor írta egyetemi szakdolgozatát** a történelem-földrajz tanári szakon diplomázó **Czicze József (településünk szülötte)**, aki Abádszalók természeti- és gazdasági földrajzát dolgozta fel, és **prof. dr. Dömötör Sándort** (a monográfia későbbi szerkesztőjét) kérte fel témavezetőjének. Értékes segítőjük volt **Dömötör Ákos**, aki addigra már több monográfiának is a társszerzője volt.

Lelkes partner volt a könyv létrejöttében az anyagi támogatást biztosító **Abádszalók Községi Tanács Végrehajtó Bizottsága**, és a szolnoki **Damjanich János Múzeum**. (Névtelenül is sokan bábáskodtak a monográfia megszületése körül, így például nélkülözhetetlen segítséget nyújtott a gyűjtőmunka szervezésében **dr. Antal Károlyné** földrajz-biológia szakos tanárnő.)

A könyv stílusán végig érződik a korszak kötelező osztályharcos szellemisége. A történelem fintora, hogy mára már ez is érték: az utókor innen szerezhethet ismereteket arról, hogy milyen áron jelenhetett meg egy szerföltött értékes, pótolhatatlan információ-tömeget egybegyűjtő munka. **A mozgalmi attitűdön átsugárzik a lokálpatriotizmus**, a szülőföld iránti feltétlen szeretet, és az értékek megőrzésére irányuló féltés.

Két év múlva lesz a monográfia 60 éves, és akkor ünnepli Abádszalók 125. „születésnapját”. A Helyi Értéktár Bizottság javaslata az: a Képviselő-testület a 2021. évi költségvetésében különítsen el arra pénzt, hogy az **ABÁDSZALÓK FÖLDJE, NÉPE, KULTÚRÁJA** helytörténeti könyv **hasonmás kiadásban megjelenhessen**. Méltó lenne az évfordulókhoz.

Abádszalók első monográfiájának megkérdőjelezhetetlen helye van az Abádszalóki Helyi Értéktárban.

JAVASLAT A KÖKERESZTNEK AZ ABÁDSZALÓKI HELYI ÉRTÉKTÁRBA TÖRTÉNŐ FELVÉTELEHEZ

Címszó: „Épített környezet”.

A török uralom előtt **Szalók települési központja a Kőkereszt** – alföldi szempontból – kiemelkedő térszíne körül volt. Ezzel magyarázható, hogy a szalóki katolikusok odaépítették templomukat. Középkori szokás szerint a templom környezete azért is rendelkezett megkülönböztetett jelentőséggel, mert a falu katolikusai az úgynevezett **cinterembe**, azaz a templomudvarba temetkeztek. Ezeknek a temetkezési helyeknek a fontosságát az is emelte, hogy a vonuló polgári és katonai csoportokban az útközben elhunytakat a **révig magukkal hozták**, és a révhez legközelebb eső temetőben hantolták el.

Ezzel magyarázható, hogy **az átkelőhelyekhez közeli temetők mindig népesebbek**, mint amúgy azt a településen élők száma indokolná. A múlt század nyolcvanas éveinek elején a „szocialista honvédelmi lelkesedés” a **Kőkereszt** dombjának mintegy felét gépekkel elsimítva egy löteret alakított ki. Az így keletkezett függőleges – 7-8 méteres – falazatban 8-10 szintben sírokat vágtak ketté. Számtalan csont, épségben maradt ruhadarab és rengeteg tárgy került felszínre, még gabonamagvakat tartalmazó agyagedények is, amelyek **avarkori temetkezésre vallanak**.

Az oszmán dúlással az ősi templom is elpusztult. A török kitakarodása után az új település a Tisza kanyarulatához közelebb épült fel, így az ősi temetkezési hely (elpusztult templomával) elvesztette jelentőségét. Több mint fél évszázad kellett ahhoz, hogy Szalók katolikussága gazdaságilag annyira megerősödjön, hogy új kőtemplomot építsen, de már az új település központjában. Az új, és a **Szent Kereszt felmagasztalásának tiszteletére** épített templomot **1774-ben szentelték fel**.

Az ősi templom – és temető – helyére az akkori hívek emlékkeresztet állítottak. Ez a javaslatunk tárgyát képező **Kőkereszt**, amelyet az új templommal egy időben szenteltek fel. Az egyházüldözés kezdetéig, és a vallásgyakorlás visszaszorításának idejéig (1949) a Szent Kereszt emléknapiján (szeptember 14.) búcsújáró körmeneteket tartottak a Kőkereszthez, emlékezve arra, hogy őseik ott gyakorolták hitüket, és oda is temetkeztek.

A hívek a Kőkeresztet és környékét méltó módon gondozták, de a vallásos generáció kihalásával az emlékhely rohamosan lepusztult, **az ezredfordulóra életveszélyessé is vált.** Hogy a szalókiak szívében mekkora jelentőséggel bír a Kőkereszt, azt az is bizonyítja, hogy 2005-ben a **SZALÓK-BAU KFT** az eredeti talapzatra egy építészetiileg biztonságos **új keresztet állított**, saját költségén. A felújítás szorgalmazója, és a kivitelezés levezénylője az akkori telephely vezetője **Takács István** volt. Az eredeti Kőkereszt, amely az idén 245 éves, ma a templomkertben található. Tiszteletére a katolikusok megkülönböztetett figyelmet fordítanak.

A Kőkereszt talapzatának eredeti felirata is beszédes: **„Jöttek rontó szelek, de állt a falu, mert hű szívek úgy akarták.”** A gyönyörű gondolat minket – maiakat – is kötelez. A Kőkereszt városunk történelmének értékes alkotása és tanúja. **Helye az Értéktárban elvitathatatlan.**